

A német építészet 1957-ben

A BERLINI INTERBAU

Mint minden más nagyszabású és túlméretezett kiállítás nem sikerült minden tekintetben tökéletesen a nyugatberlini városatyák kívánsága sem, hogy megteremtse a »holnap városnegyedét«. Azt tervezték, hogy Berlin »Hanza« nevű kerületét, amely a második világháború bombazáporai alatt majdnem teljesen megsemmisült, állandó építészeti kiállítással újra felépítik. Az volt az elgondolásuk, hogy a nyugati világ legjobb építészei, hazájuk anyagából és saját konstrukciós módszereik szerint valóban a jövő városát építik fel. A szociális építkezést szabályozó nyugatnémetországi törvény azonban akadályt támasztott, mert bizonyos normákat írt elő és nem engedte meg a túl fényűző építkezést. Ezenkívül a munkálatok közben pénzügyi nehézségek is támadtak. Így aztán egy újságíró azt a megjegyzést tette, hogy az Interbau — így nevezik a kiállítást — befejező része nem hólnapi, hanem a legjobb esetben is csak »ma esti városnegyedét« mutat be.

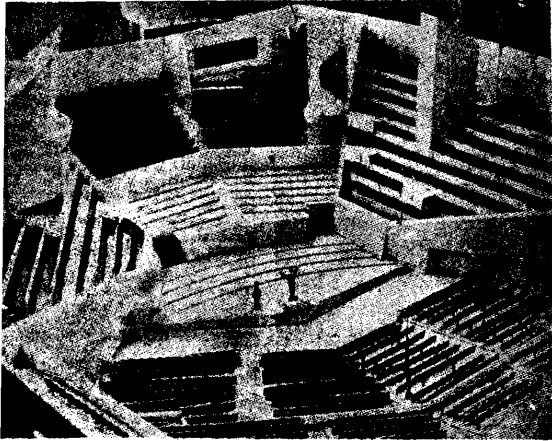
A háború előtt 6500 ember lakott a 177.000 négyzetméternyi területen, az új tervek szerint 1200 lakásban csak 3500-an laktak. De

jóllehet a lakosság még a felére sem csökkent, a beépített és a zöld terület aránya több mint háromszorosára javult. Azelőtt 1:1,5 volt ez az arány, ezután 1:5,5 lesz. Terveivel közreműködött 19 külföldi, 16 nyugatnémetországi és 18 építész magából Berlinből.

Az egyik legnagyobb épületet, a ma már legendáshírű Le Corbusier francia építésznek kellett volna felépítenie. Tizenhét emeletes házában 1600 embert kell elhelyezni — ez tulajdonképpen sokat vitatott marsaillei tervének változata. Igaz ugyan, hogy Le Corbusier szintén kénytelen volt alárendelni magát a német szabványoknak, és kissé csalódottan »Berlini változat«-nak nevezte el művét. De az építők saját szakállukra is megváltoztatták a tervet. Vaskeretekbe helyezték az ablakokat, a tervezőktől előírányzott fakeret helyett, nem építettek erkélyválasztó rácsos falakat, és fűtőházat meg trafóállomást építettek oda, ahol Le Corbusier szilpos előcsarnokot akart. Az építők már csak akkor ígérték meg, hogy alkalmazkodnak tervrajzaihoz, amikor azzal fenyegette meg őket, hogy nyilvánosan megtagadja épületét.

A Berlínt Interbau lát képe

A nyolcszögletű hangversenyterem

A nézőnek úgy tűnik, hogy az Interbau városrendezési szempontból nem egységesen tervezett városrész, — de rendkívül sok nagyszerű építészeti részletmegoldást mutat. Minden egyes tervező beburkolta épületének valamelyik lakását, úgyhogy az egyes népek lakásberendezési módja is teljes mértékben kifejezésre jutott. Vannak más sajátosságok is. Így például a svéd épületet padlóba rejtett különleges szerkezettel fűtik és hármass ablakai vannak kettős ablakok helyett. Günther Gottwald berlini építész épületének egyes falai áthelyezhetők, tehát a lakás beosztása is tetszés szerint változtatható. Több tervező úgynevezett »mezzonett« lakásokat épített: két emeletre terjednek és belső lépcsőjük van, ezzel megtakarítják a közös lépcsőházat, a lakók pedig azt a benyomást szerzik, hogy saját házukban laknak. A brazil teremben szalonok és lakosztályok szerepel-

nek és a lakók megállapodás szerint vendégfogadásra használják őket.

Érdekes volt véletlen látogatásunk egy nőnél, aki már beköltözött az egyik ilyen modern »lakógyár« tizenharmadik emeleti ultramodern lakásába. A ravaszul elrejtett hálófülkét nem használta, mert óriási Chippendale stílusú buffett állt előtte, a hatalmas beépített faliszekrényekbe pedig a boldog lakástulajdonos ódivatú szekrényeit rejtette, mert nem akart megválni tőlük.

A KELETI VÁLASZ

Ugyanakkor a város keleti szektorában — főleg csak képekkel és kicsinyített épületmásokkal — szerény építészeti kiállítást rendeztek. A kiállítási helyiségek a Sztalinfasoron voltak, amelyet mintha csak cukrászok terveztek volna, annyira felcicomázták monumentális épületeit és tornyait különféle álklasszikus díszítményekkel. (A lakások komfortosak és nagyon kényelmesek.) A keleti kiállításon egy gunyoros képet is bemutatottak az Interbauról — mint a zűrzavaros és tervszerűtlen nyugati építkezés példaképéről.

De Kelet-Berlin egyik külvárosában minden nagyobb reklám és hírverés nélkül, mégis az Interbauhoz hasonló városrendezési elvek szerint építkeznek. A kiinduló helyzet sokkal kedvezőbb ugyan, mert az alapterv egyetlen ember, dr. Erns May műve. Nyugat-Németországban, Hamburgban él, noha harminc évig a Szovjet Szövetségben dolgozott mint urbanista. Hetvenöt hektáron húszezer lakos részére kell lakásokat építeni, azonkívül minden szükséges helyiséget a kommunális, kulturális és ellátási igények kielégítésére.

A nyugati sajtó azt írja, hogy

»visszatér az európai szellem a keleti szektorba«, mert ezt a vállalkozást May eszméi szerint valószínűsítják meg, a keleti sajtó viszont úgy méltatja a tervet, mint »a szocialista városrendezés példáját«. Hillebrecht hannoveri professzor, aki tagja volt annak a bírálóbizottságnak, amely May-nak ítélte a díjat, a következőket mondta: »Ha Kelet-Berlin és Nyugat-Berlin urbanistái között nem jön létre együttműködés, akkor esztétikai katasztrófa lesz ebből a városból.«

NYOLCSZÖGLETŰ HANGVERSENYTEREM

A berlini Filharmónia székházára kiírt pályázaton egy rendkívül merész és eredeti terv nyerte el a díjat. Szerzője Hans Scharoun egyetemi rendes tanár, a nyugatberlini művészeti akadémia elnöke. Scharoun abból indult ki: pusztá előítélet, hogy a zenekarnak — úgy mint eddig — szemtől szembe kell lenni a közönséggel. Azt vallja, hogy a hangversenyteremben a zene legyen a figyelem központjában és nyolcszögletű termében a nézőteret és az erkélyt a zenekar körül helyezte el. Eljárását ezzel indokolta:

— Nem lehet véletlen, hogy az emberek mindig körbe verődnek, ha bárhol is zene szól. Ezért ezt a pszichológiai szempontból teljesen indokolt természetes magatartást igyekezett átvenni a 2176 férőhelyes hangversenyterembe. A zenének téiben és optikailag is a terem központjában kell lenni.

A tervezésben közreműködött dr. Lothar Crewer professzor, akusztikai szakértő szavatosságot vállalt, hogy a terem bármely részében egyformán ideális az akusztikai megoldás. Véleménye szerint ezt a »hangreflektornak« nevezett különleges hajlított felülettel érte

el, amely nagy vitorlaként a menyezet alatt lebeg, esztétikai szempontból kiegészíti a terem modern külsejét, és állítólag egyenletesen szétszórja« az egész zenekar hangjait minden irányban.

Mindez viharos vitát váltott ki Berlinben. Herbert von Karajan karmester, aki valószínűleg a Filharmónia igazgatója, tehát a zene nyolcszögletű szentélyének is a házigazdája lesz, Scharoun lelkes híve. A népszerű karmesternek kétségtelenül kellemes, hogy nemcsak mögötte lesz közönség, hanem két oldalán, sőt előtte is. De ellenzői is vannak a tervnek. Paul Hindemith zeneszerző elszántan ellenzi ezeket az újításokat. Werner Oehlmann, a Der Tagespiegel című berlini lap zenekritikusa azt állítja, »nem minden hangversenyátogató kívánja, hogy hangreflektor, vagyis látható szerkezet figyelmeztesse arra, hogy a csodás hanghatások csak fizikai jelenség, mint ahogyan a színházi néző sem akarja, hogy a fényező a szeme előtt legyen...«

Még nem biztos, hogy megvalósítják-e ezt a tervet. A pályázati feltételek szerint az első díjat nyert pályamű megvalósítása csak akkor kötelező, ha a bíráló bizottság tagjainak legalább kétharmad része elfogadta. Mivel Scharoun terve 8 szavazattal győzött 4 ellenében, a berlini szenátusnak januárban külön ülésen kell eldönteni, hogy megajándékozza-e polgárait a világ legmodernebb hangversenytermével.

AZ ÁLLAPOTOS OSZTRIGA

Nem tartozik szorosan a német építészethez, de mint kuriózumot érdemes megemlíteni, milyen nevet kapott Berlin legnagyobb terme, amit az Egyesült Államok ajándé-

kozott a németeknek. Ebben a tereben ülésezik a német parlament, ha nem Bonnban, hanem Berlinben ül össze. Az épületet különös alakú tarka-barka tető fedi, összhangban a színekről alkotott korszerű építészeti felfogással, amelyet sok új középületen és lakóházon kisebb-nagyobb gyönyörűséggel Jugoszláviában is szemlélhetünk. Az amerikai építészek »lepkeszárnyak« nevezték el a hajlított tetőszerkezetet, ám még mielőtt az újságok népszerűsíthették volna ezt a szép és romantikus elnevezést, a gúnyos berliniek állapotos osztrigának« nevezték el, a szektorhatár és a híres branden-

burgi kapu közelében álló új épületet.

ELLENPONT A RAJNÁN

Nem csoda, hogy ez a rövid áttekintetés leginkább Berlinről szól, hiszen logikus, hogy a legtöbb pénzt és a legeredetibb ötleteket a berlini építőhelyekre fordítják, mivel ennek a városnak a szektorai ellentétes világok kirakatai. Azonban a kölni építészek és hidépítők rendkívüli terve úgyszólván felülmúl mindent, ami Berlinben történik.

Kölni rendkívül súlyos bombatámadások érték. Mivel nagyrészt a Rajna egyik partján fekszik és arra támaszkodik, ez a folyó és a majd nyolc évszázadig épült székesegyház, a híres régi kölni dóm szabja meg a városrendészeti szempontokból a város alapvető jellegét. Ez azt jelenti, hogy rendkívül fontosak a hidak. A háború alatt minden hidat leromboltak, a háború után pedig az angol katonai hatóságok nem engedték meg, hogy tizenegy méternél szélesebb, nehéz hidakat építsenek. Ma viszont mintegy ötvenezer jármű halad át a külön hidakon, úgyhogy a hidak a város felé irányuló forgalom szűk garatjai.

Tehát elhatározták, hogy új hidat építenek, de ezzel együtt építészeti probléma támadt. Az egyik parton Köln kereskedelmi negyede, a City magas épületei állnak és a székesegyház körvonalai bontakoznak ki, a másik parton pedig nagyrészt alacsony, ipari épületek épültek. A hídnak nemcsak közlekedési szempontból kell kapcsolatot teremteni a különféleképpen épült városrészek között, hanem esztétikai kapcsolatot is, annál is inkább, mert a székesegyház közelében van.

Gerd Lohner, kölni mérnök és

„Mezzonett“ lakás

munkatársai ezért asszimetrikus lánchidat terveztek, egy rendkívül magas háromszögletű oszloppal, amely mintha a hidat tartaná. Az oszlop közelebb lesz az alacsony épületekkel beépített parthoz, úgyhogy a tervezők véleménye szerint bizonyos értelemben a katedrális ellenpontjaként hat. A híd 685 méter hosszú és 30 méter széles lesz.

A tervezők azt állítják, hogy igen gyakran csak formális a mérnökök és az építészek együttműködése; a mérnökök megalkotják a

hidat, az építészek pedig telítüdelik cifraságokkal. Ebben az esetben az esztétikai probléma eredeti statikus megoldást is eredményezett, úgyhogy a munkatársak művüket »az építészek és a hidépítő mérnökök ideális együttműködésének« neveztek.

Az ellenpont eszméje csak azért elvonatkoztatott némileg, mert a lakosság a város körvonalait és a katedrális tornyainak meg a magas oszlopnak ellentétét csak akkor látják, ha a Rajnán hajózáznak.

G. L.

Írók arcképei

(Magvető könyvkiadó, Budapest 1957.)

Postakocsi illatú ez a könyv, Krudy Gyula »Írói arcképek« című két kötetes visszaemlékezései. Írókról mesél, akiket élő valóságukban, vagy csak műveikből ismert. Írókról és újságírókról, akik »megvetették az életet, halált és a helyesírást.« Írókról, akik hitelbe éltek és haltak, akik irodalmi kiskocsmák kopott, étel és borfoltos asztalai mellett új magyar nyelvről és új magyar olvasóiról álmodoztak. Megannyi valamikor csillogó bolygó (és múltbolygó) akik már nem adnak jelzéseket. Ki emlékeznék például Benedek Aladárta, Petőfi után néhány évtizeden át a legnépszerűbb magyar költőre, aki hajdanában lóháton járta be az országot — előfizetőket gyűjteni? ...

Nevek, akik a maguk idejében

egy-egy külön kis világot jelentettek. Bulcsú Károly, Nagy Miklós, Molecz Károly, Lisznyai Kálmán, Komócsy József, Gáspár Imre, Kálmay László, Balázs Sándor, Erdélyi Gyula, Rudnyánszky Gyula, Inczedy László, Zempléni Árpád és a többiek, Pegázus hajdani délcég lovasai, világrengető álmok hordozói, újkori Mózesek, akiknek nem adatott meg, hogy belépjenek az »Ígéret földjére«. A megvakult író, akinek egyetlen vágya a zsebóra. Azt hitte, ha a ketyegését hallgatja, látja is...

Vesztett háborúk a vagyonosodó kiadókkal, krajcáros csetepaták a kocsmárosokkal, szabókkal, háztulajdonosokkal, elkecsereedett rohamok az olvasó közönye, a tömegek irástudatlansága ellen. Nyomor, amely úgy üledett egész hajszolt és elfáradt életükre, mint a könyörtelen őszi köd. És ezek az